

helynévi eredetű megkülönböztető névelemek hivatalos írásbeliségben való használatának és jelölésének a jellemzőire.

A nyelvtörténeti kutatások legújabb eredményei időről időre indokolttá teszik egy-egy, már teljesen feldolgozottnak tekintett nyelvemlékről elmondottak újragondolását. Ennek figyelembevételével MOZGA EVELIN az 1211-es Tihanyi összeírás személyneveit elemzi újra (165–178). A szerző azokat a főbb vizsgálati szempontokat tárgyalja, amelyek a forrás jelentőségét tovább növelik (pl. mennyiségi, eredetbeli, a névvisezők generációs kapcsolatai). A felvetődő etimológiai és névrendszertani problémákat a *Szem* és a *Fül* személynévi szórványok révén illusztrálja.

A történeti személynév kutatás elsősorban a nyelvemlékek névanyagára támaszkodik. Ugyanakkor a névadás és a névhasználat pontos háttérének a feltárásához számos egyéb tényezőt is figyelembe kell vennünk. A kötet utolsó tanulmányában TÓTH VALÉRIA az ómagyar kori személynévadás és személynévhasználat névelméleti kérdéseivel foglalkozik (179–204). A személynévadás kulturális-társadalmi determináltsága mellett a pragmatikai és kognitív tényezők feltárásával lehetőség nyílik egy adott korszak élő, beszélt nyelvi névadásának és névhasználatának a pontosabb megismerésére.

A Helynévtörténeti Tanulmányok legújabb kötetében található írások tematikai sokszínűsége arról tanúskodik, hogy napjaink névtani kutatásaiban továbbra is fontos szerepet kapnak mind a névtörténeti, mind a névelméleti kérdések. Az átfogó problémafelvetések mellett az egyes részletkérdések tanulmányozása nemcsak a szakirodalmi előzmények esetleges felülvizsgálatát, hanem a kutatások előremozdítását, újabb szempontok beiktatásával a pontosabb válaszadást segítheti.

SEBESTYÉN ZSOLT
Nyíregyházi Főiskola

Onoma 46. (2011)

Szerkesztők: DOREEN GERRITZEN – DUNJA BROZOVIĆ RONČEVIĆ – GUY PUZEY.

Edition Peters, Leuven, 299 lap

Az ICOS (International Council of Onomastic Sciences) hivatalos folyóiratának, az Onomának a 46., tematikus száma két nagy témára tagolódik: az első a Names and Minorities (Nevék és kisebbségek), a második pedig a Toponomastics and Linguistic Landscapes (Helynevek és nyelvi tájkép) címet viseli. A legelső tanulmány azonban kivételt képez: egy újszerű témát dolgoz fel a videojátékok helyneveinek középpontba állításával.

Az első szekció első három tanulmánya különböző európai kisebbségeknek (a glasgow-i muszlimoknak, a romániai romáknak és a dániai Jylland német ősökkel rendelkező lakosságának) a személynévadási szokásait dolgozza fel, az ezt követő négy kutatás pedig a helynevek körében vizsgálódik. A személynévadás kapcsán több szerző említi, hogy sok helyütt nagyon fontosnak tartják a szülők a nevek jelentését, és csak olyan nevet adnak az utódoknak, amelyek pozitív, előnyös jelentéssel bírnak. A helynevek – ahogy az a tanulmányokból kiderül – számos információval bírnak az adott település vagy településrészek őshonos növényzetéről, állatvilágáról, szokásairól, valamint az ott élőknek a

történelem során a környező vagy távolabbi népekkel való együttéléséről. A kötet második felében található írások a nyelvi tájkép eltérő megvalósulási formáival foglalkoznak. Rávilágítanak arra, hogy a regionális és kisebbségi nyelvek beszélőinek életében milyen nagy jelentőséggel bírnak a közösségi területeken saját nyelvükön megjelenő jelzések. Ezeknek nem csupán információs, hanem szimbolikus értékük is van, és egyúttal az egyes nyelveknek a politikai elfogadottságát is jelzik.

A kötetet Paul MARTIN tanulmánya vezeti be, amely négy népszerű amerikai videojátékban (GTA IV, The Lost and Damned, The Ballad of Gay Tony) található helynevekkel foglalkozik (5–26). A GTA IV például több mint 300 nevet tartalmaz, New York egyes részei vannak benne átnevezve. A játék az elnevezésekkel reflektál a média által felkapott témákra is, mint a terrorizmus vagy a drogfogyasztás, és nem fél szatirikus hangnemet sem megütni. A Szabadság-szobrot például *The Statue of Happiness*-nek ('Boldogság-szobor') hívják, és a vigyorgó Hillary Clintont ábrázolja, mivel ő volt az egyik legfőbb ellenzője az ilyen típusú játékoknak. A névadók között szerepelnek például híres amerikai gengszterek, cowboyok, drogdealerek és feltalálók is (pl. *Booth Tunnel*, *Cassidy Street*, *Seneca Avenue*), de sok utcanév valamely, az adott területre valamiért jellemző ásványra utal (pl. *Diamond*, *Emerald*).

ELLEN S. BRAMWELL kutatásában (29–51) a Glasgow déli részén élő pakisztáni muszlim közösség névadási szokásaival ismerteti meg az olvasót. A Glasgow-ba települő migránsoknak egykor nem volt családnevük, a férjzett nők pedig saját egyénnevüket és férjük egyénnevét viselték, megszólításukra pedig a *Mrs.* + a férj egyénneve forma volt szokásban. Mára mindez jelentősen megváltozott. A gyermeknek való névadáskor ma a közösség fő szempontja az, hogy a név pozitív jelentéstartalommal bírjon, mert hisznek abban, hogy így az utód rendelkezni fog a neve által jelzett személyiségjegyekkel (pl. *Asim* 'védelmező'). Mivel e nevek nagyon megterheltek, fokozatosan áttérnek az angol nevek választására, jelezvén a brit társadalomba való fokozatos beilleszkedést.

BIRGIT EGGERT a dániai Jylland tartomány középső részén lévő Frederiks Sogn településnek a dántól eltérő névadási szokásait vizsgálta diakrón szempontból, népszámlálási adatok alapján (53–75). A községet német telepések alapították az 1760-as években. A településen a női és a férfinevek is nagyobb megterheltséget mutatnak az országosnál. Dánia más területeivel ellentétben itt az egész 19. század folyamán jellemző volt, hogy egy családban több gyerek is ugyanazt a keresztnévet kapta első névként. A dán nevek elterjedése a német származású lakosság körében az 1850-es években kezdődött, ugyanis a németekkel szembeni háborús vereség következtében megerősödött a dán nacionalizmus, amely az itt élő német telepések utódaira is hatott.

A következő tanulmány (77–96) a Románia területén élő roma népesség jelenlegi névadási szokásaiba ad betekintést. NADIA NICOLETA MORĂRAȘU és LUMINIȚA DRUGĂ két romániai megye 530 roma iskolása körében végezte a kutatást. A martirológiumi keresztnévek mindkét nemből gyakoribbak, de jelen vannak a világi nevek is, elterjedt például a híres személyiségek után adott nevek használata (pl. *Madonna*). Mivel a névadás nincs szabályozva, sok, kérdéses névízlésre valló utónév is terjedőben van (pl. *Elvis*, *Ronaldinio* [!], *Tarzan*).

JOAN TORT-DONADA a katalán Pireneusok (proto)baszk helyneveinek etimológiai magyarázatát tűzte ki célul, 23 helynevet kiválasztva (97–125). Ezek fontosságát abban látja, hogy őrzik az ősi kultúra nyomait, hiszen a betelepülők is az eredeti településneveket veszik át. A kiválasztott tulajdonnevek az adott településen honos növényzetre, a

földművelésre és állattartásra, illetve a domborzati jellegzetességekre utalnak. Az *Estet* tulajdonnév például olyan falut jelöl, amelynek a területén a teherszállításra szamarakat használtak (vö. baszk *asto* 'szamár'), más nevek, mint az *Orrit* vagy a *Durro* a település fekvésére, elhelyezkedésére utalnak (baszk *urruti* 'elkerített hely').

ARJEN VERSLOOT írásában a fríz nyelvű helynevek diakrón, illetve szinkrón változásait vizsgálja több régióban (127–150). Az északi fríz területek helyneveire hatott a dánokkal való intenzív kapcsolat, erre utal a gyakori *-um* végződés, valamint a településnevek *-büll* utótagja (*Niebüll* 'új város'). A holland Frízföld tartományban a lakosság nagyobb részének a fríz az anyanyelve. A települések holland nevét frízre cserélték sok helyütt, azonban ez sok fennakadást eredményezett a gyakorlatban (telefonárságok, posta stb.), így a lakosság ellenérzését váltotta ki. Ma használható mindkét elnevezés, és húsból hét önkormányzat a fríz nyelvű helynevet minősítette hivatalosnak. A Németország területén élők életében ezzel szemben a fríz nyelv nem tölt be jelentős szerepet, és a veszélyeztetett nyelvek közé sorolható.

IAN D. CLARK három híres, Ausztráliában utazgató 19. századi író könyveiben található helynevekkel és azok kapcsán tett megfigyelésekkel foglalkozik (151–165). Katherine Kirkland a bennszülöttek által adott *Boning Yong* helynév használatáról számolt be. A név etimológiai jelentése 'nagy hegy'; olyan kiemelkedést jelöl, amelynek a tetején egy kis tó van. Isabella Bird a bennszülött lakosság által alkotott neveket rendkívül értékesnek tartotta zeneiségük, illetve amiatt, hogy útmutatóul szolgálhattak az ország jellegzetességeinek a megismeréséhez, míg a gyarmatosítók által adott angol helynevek, valamint az angol ruhák és angol mintára épülő házak sokkal kevesebb egyediséget rejtettek magukban.

PHILIP W. MATTHEWS egy új-zélandi helységnév, *Wanganui* vagy *Whanganui* írásmódjáról folytatott vitáról számol be (167–208). Az országban a maori a hivatalos nyelv, de a gyakorlatban az angolt preferálják (1830-tól ugyanis Új-Zéland brit gyarmat), szinte minden lakos ezt használja rendszeresen. 2009-ben át akarták írni a városnevet a *h* betűs írásmódra, mert az tükrözte volna a maori helyesírást, ez azonban nagy port vert fel a körzetben. Az írott történeti források legtöbbször a *h* nélküli változatot tartalmazza, de sok helyütt mindkét alakváltozat fellelhető. A tanulmány azt mutatja be részletesen, hogy 2008-ban egy helyi folyóirat fórumán hogyan vélekedtek a helyi lakosok a városnév két változatáról, és mennyire vannak tisztában az elnevezések történeti előzményeivel.

A következő írással áttérünk a nyelvi tájkép kérdéskörére. GUY PUZEY tanulmányában arra mutat rá, hogy a témában eddig megjelent munkák zöme a városi többnyelvűségekre koncentrált (211–226). A településnevek, utcanevek, hirdetőtáblák, bolti jelzések, graffitik stb. az adott közösségek nyelvhasználatáról árulkodnak. Jelzik a nyelvterületek határait, a nyelvek státuszát, valamint kihatnak az ott élők nyelvi viselkedésére is. Így például jelezhetik, ha valamelyik nyelvnek előnye van a többivel szemben, de akár a nyelvek egyenlő státuszát is kifejezheti (l. pl. Ottawában a *Rue Wellington St.* francia–angol kompromisszumos megnevezését). Emellett a piaci igények is nagymértékben alakítják a nyelvi tájképet.

PETER K. W. TAN tanulmánya a négy hivatalos nyelvű Szingapúr (maláj, mandarin, tamil és angol) nyelvi tájképével foglalkozik (227–250). De jure a maláj a nemzeti nyelv, valójában azonban az angolt használják az élet sok színterén. A szingapúri iskolák nevének feltüntetésében érhető leginkább tetten a többnyelvűség hirdetésének szándéka, ugyanis ezeken mind a négy említett nyelv megjelenik. Utcanevek jellegzetessége, hogy rendszerint tartalmazznak egy angol vagy maláj nyelvű földrajzi köznevet (pl. *road* 'út'), illetve

egy specifikusabb, leíró jellegű névrészt más nyelven. A kulturális jelentőségű városrészek megnevezésében a kínai és a tamil is megjelenik latin betűkkel, a metróállomásokon pedig az angol veszi át a főszerepet. A maláj a délkelet-ázsiai országokból érkező turisták miatt kap ma nagyobb szerepet.

LAURA KOSTANSKI az ausztráliai Victoria állam utóbbi 20 évének nyelvi tájképét tekintve (251–274). A Grampians Nemzeti Park területén két kisebb őslakos népcsoport él, amelyeknek saját helyneveik vannak. Az ősi helynevek védelmét 1989-ben kezdeményezték miniszteri ajánlásra Victoriában; ennek következtében a park területén 32 helynek két nyelven is adtak nevet. A többféle nyelv használata az elnevezésekben azonban számos problémához vezetett ezen a területen is; a legnagyobb gondot a postának és a turistáknak okozta. Jelenleg így nincsen következetes névadási rendszer Victoriában az őslakosok örökségének védelmére. Az általuk alkotott eredeti neveket általában csak akkor alkalmazzák, amikor a nevek angolra fordítása zavart okozna a helyek azonosításában; minden más esetben az angol a megszokott.

A következő írás a Franciaország területén beszélt okcitán nyelvnek a közösségi területeken való megjelenését mutatja be (275–299). LAURA CARMEL DIVER Toulouse és egy tengerparti város, Villeneuve-lès-Maguelone nyelvi tájképét vizsgálta. Az okcitán nyelv ma a veszélyeztetett kisebbségi nyelvek közé tartozik, de helyi szinten próbálják revitalizálni. Toulouse Okcítánia fővárosa, ahol 78%-ban kétnyelvű francia–okcitán utcanévtáblákat használnak. Az okcitán név rendszerint a francia elnevezés fordítása. Villeneuve-lès-Maguelone esetében a város nevét eredetileg okcitán helyesírással szedték, de olyan betűt tartalmazott (ò), amely nem része a francia helyesírásnak, és pusztán lefordítása volt a francia névnek, emiatt 2010-ben az okcitán jelzéseket eltávolították. A lakosok ekkor az Európai Parlamenthez fordultak, amely végül kimondta, hogy a tradicionális helyneveket két nyelven kell feltüntetni, valamint kerülni kell a francia nevek lefordítását.

HANTÓ RÉKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Names: A Journal of Onomastics 62. (2014)

Szerkesztő: FRANK NUESSEL. Maney Publishing, Philadelphia, 248 lap

1. Az 1951-ben alapított Amerikai Névtudományi Társaság (American Name Society, ANS) lektorált, impakt faktórral is rendelkező folyóirata 1953 óta, évente négy számmal jelentkezik. Története során eddig közel 1200 tanulmány és több mint 1000 recenzió jelent meg benne. FRANK NUESSEL a 12. szerkesztőként a 2008. évi 56. évfolyam óta áll a folyóirat élén. A korábbi szerkesztők többsége hozzá hasonlóan nyelvész volt: a legtöbben angol, ketten német, ketten pedig egyéb nyelvekkel foglalkoztak, illetve foglalkoznak; az előző szerkesztő, REN VASILEV azonban – némileg szokatlan, bár érthető módon – a (hely)névtannal kölcsönös segédtudományi kapcsolatban álló földrajztudományt képviselte a lap élén. A jelenlegi, 12 tagú szerkesztőséget számos egyesült államokbeli,